Gmail **Ole Togeby <ole.togeby@gmail.com>**

Anmeldelse: Kontekstualiseret grammatik i praksis

Lingoblog <donotreply@wordpress.com> 5. maj 2026 kl. 10.01
Til: ole.togeby@gmail.com

Read on blog or Reader

Lingoblog

Anmeldelse: Kontekstualiseret grammatik i praksis

By **Ole Togeby** on 05/05/2026

Bogen består af en indledning om hvad kontekstualiseret grammatik er, og 15 artikler om konkrete undervisningsforløb i folkeskolen i dansk, engelsk, tysk, fransk og tværsproglighed. Kontekstualiseret grammatik kunne også kaldes *funktionel grammatik*, men redaktørerne foretrækker betegnelsen *kontekstualiseret grammatik* for at undgå at det skulle handle om særlige sprogvidenskabelige skoler. Og kontekst betyder i denne sammenhæng "både læreres og elevers konkrete oplevelser og erfaringer med sprog og dermed deres kommunikative erfaringer og behov" – måske i andre fag. Ordet kontekst bruges altså i bogen ikke om sætningens sproglige kontekst, men om tekstens situationelle kontekst. Redaktørerne går ud fra at de fleste forbinder grammatikundervisning i folkeskolen med præskriptiv morfologi (tyske bøjningsendelser) og syntaks (kryds og bolle, for at man kan sætte grammatisk komma). I parentes kan det bemærkes at det ikke i bogen foreslås at man kan gøre kommateringen til et funktionelt udtryksmiddel ved at sammenligne med dansk, tysk og engelsk kommatering og måske undlade startkommaer.

Det foreslås i bogen at grammatikundervisningen i stedet bør handle om kreativ fonetik (prosodi), leksikologi (orddannelse og ordvalg), stilistik (sætningsopbygning), tekstlingvistik (sætningskobling) og især pragmatik (formål og genre), således at grammatikundervisningen ikke handler om korrekt form, men om vellykket funktion. Lykkes det, får grammatikundervisningen nok et bedre ry end den har.

Det nævnes også at generativ kunstig intelligens (fx ChatGPT) allerede indgår i grammatikundervisningen og for fremtiden også bør gøre det. Men det diskuteres ikke at kunstig intelligens har gjort det umuligt i alle fag at eksaminere med skriftlige opgaver. Det er et problem der må findes løsninger på, men det diskuteres altså ikke i denne bog og har egentlig heller ikke noget at gøre med selve undervisningen i grammatik selv om det på sigt kan betyde at elever slet ikke lærer at skrive.

Foto: colourbox.dk

Det foreslås meget fornuftigt i hvert kapitel i et afsnit der hedder *Lærerens værktøjskasse* at man i alle fag bruger et tværgående latinsk metasprog, og dermed ikke bruger de danske betegnelser, hverken om dansk eller andre sprog. Der skal dog nævnes tre eksempler fra bogen på terminologi som er direkte uheldig. I *Hvad er spørgsmål?* bestemmer forfatterne Madsen, Lützen og Lindhardt i afsnittet *Lærerens værktøjskasse* begrebet 'spørgsmål' således: "Spørgende sætninger indledes med verbal, fx Vil du med i vandet? Spiller du fodbold?" (side 44). Det kan i parentes bemærkes at det ikke er markeret, hverken med kursiv eller anførselstegn, at de to sidste sætninger er eksempler, og ikke indgår i kommunikationen mellem forfattere og læsere af bogen. Den tekst hvis spørgsmål tages som eksempel der skal fortolkes, er et digt med spørgsmål som *Hvem skal se / på mig når jeg sover. Hvem skal få ondt / i hjertet når jeg græder*. Disse sætninger indledes ikke med et verbal, men med et *hv*-ord, og har faktisk form som spørgsmål. Problemet er at sætningerne ikke har funktion som spørgsmål (der er da heller ikke noget spørgsmålstegn); de indgår som retoriske spørgsmål i et digt. Formelt er spørgsmål bestemt ved ordstilling eller *hv*-ord, men funktionelt (pragmatisk) kan de defineres som afsenderens opfordring til en modtager om at levere noget bestemt information som afsenderen mangler og gerne vil have. Dette er overhovedet ikke tilfældet med spørgsmålene i det digt der bruges som udgangspunkt for undervisningen. Så dette undervisningseksempel er faktisk – stik

imod hensigten – mere om det formelle i teksten end om det funktionelle.

I kapitlet *Beskrivelse af tøj, der sælger* skriver Stephanie Kim Löbl i *Lærerens værktøjskasse*: Begrebet "chunks" kan med fordel bruges med eleverne, så de får viden om, at sproget kan eksistere og skabe betydning i grupper. I tilfælde med "une belle robe" ... (side 226). (Hun mener nok at det er ordene der optræder i grupper, og ikke sproget.) Men ordet *chunks* er ikke latinsk metasprog. Det begreb som i denne franskundervisning foreslås med betegnelsen *chunk*, er det der med latinsk terminologi kaldes *nomen* og *nominal*, og som også andetsteds i bogen betegnes *nominalgruppe* (side 136). I formel grammatik kaldes det en *NP* for *noun phrase*, og det er velgørende at den betegnelse ikke anvendes. Men hvorfor ikke blot kalde nominaler, verbaler og adverbialer for *sætningsled*? Formelt består en sætning af en række ord, funktionelt af en række led der består af rækker af ord der tilsammen udgør et led med en bestemt funktion i sætningen.

I *"Det er godt nok transparent det der!"* (med *transparent* menes der nok 'gennemskueligt') forekommer der en uheldig terminologisk dansk fornyelse af præsens participum, altså former som norsk og dansk: *lysende*, tysk: *leuchtende*, fransk: *brillant*, spansk: *brillande*, engelsk: *shining*. Om disse former skriver Natascha Drachmann at der er "to former for adjektiver: almindelige adjektiver og verbaliserede adjektiver"; de sidste "adskiller sig fra almindelige adjektiver ved at være 'uægte adjektiver', der ikke kan slås op i en ordbog, fordi de er formet ved at tage et verbum og komme en endelse på" (side 254). Den latinske betegnelse *participium* hedder sådan fordi der i formen 'deltager' to ordklasser, hvor et verbum (fx *lyse*) med endelsen *-ende* (fx lys-*ende*) fungere som et adjektiv. Der er altså ikke tale om 'verbaliserede adjektiver', men om 'adjektiverede verber'. Det er en uheldig sammenblanding af form og funktion. Præsens participium er en verbal**form** der **fungerer** som et adjektiv og ikke omvendt. Det burde de omhyggeligt nævnte fagfællebedømmelser have ændret. Vægtforskydningen fra form til funktion og fra sætning til tekst i kontekst betyder at de grammatiske fænomener der tages op, er andre end ordklasser og kryds og bolle, nemlig: sprogets niveauer (ord, sætning og hele tekster), mundtlige og skriftlige tekster, genrer (ungdomsserie, novelle, kampagnetekst, ordløs billedbog, automatiseret oversættelse, cinquain-digt), sætningskoblinger og konjunktioner, spørgsmål, overtalelse, prosodi, adverbialer og modalpartikler (fx i novellen *I bor da egentlig meget pænt*), interjektioner, nominaler, personlige pronominer, homonymi, underforståelse, falske venner, ordforråd, imperativ.

Bogens hovedformål er dog at give en række konkrete eksempler på undervisning i praksis på folkeskolens forskellige trin. Emnet er ikke grammatik, men tolkning og produktion af funktionelle tekster, og viden om de grammatiske elementer bruges overbevisende som redskab til både tolkning og produktion. I Benthe Fogh Jensen: *Sprog og bæredygtighed – et forløb til engelskundervisning i 5. klasse* opstilles en femfasemodel for et forløb (side 123). Den består af 1. Bemærke. Indledende arbejde med et kulturelt fænomen (fx Klimaforandringer og bæredygtighed). 2. Analysere sproglige og kulturelle perspektiver. Arbejde med ressourcetekster. 3. Analysere og forstå output-genre. Dekonstruktion af modeltekst. 4. Interagere. Fælles og derefter selvstændig tekstkonstruktion. 5. Reflektere. Evaluering af sproglig læring og personlig dannelse. Emnet er *climate change and sustainability*; i udleverede og selvskrevne tekster om dette emne skal eleverne arbejde med emojis, nominalgrupper, adjektiver for følelser og underordnende konjunktioner i begrundende ledsætninger. I Peter Heller Lützen: *Koblinger og tekstsammenhæng under skrivning* foreslås fire faser for skriftlig fremstilling efter SOUL-modellen: **S**amle viden – **O**rganisere viden – **U**dtrykke viden – **L**æse eller lytte til teksten med særlig vægt på at viden udtrykkes i sætninger der kobles sammen med tid, årsag, ligheder og forskelle (side 77ff).

De fleste beskrevne forløb ser vellykkede ud og tager udgangspunkt i velegnede hele teksteksempler. Undervisningen handler om sagen og den grammatiske viden introduceres som et redskab til tekstforståelse og tekstproduktion i forbindelse med sagen. På denne anmelder (som dog ikke har deltaget i et undervisningsforløb i folkeskolen i 65 år) ser det meget overbevisende ud og kan anbefales.

Søren Rørdam Bastholm og Mette Vedsgaard Christensen (red.) 2025: Kontekstualiseret grammatik i praksis, KvaN.

Ole Togeby er sprogforsker og professor emeritus ved Aarhus Universitet.

Comment

Lingoblog © 2026.
Unsubscribe or manage your email subscriptions.

Get the Jetpack app
Subscribe, bookmark, and get real-time notifications - all from one app!

GET IT ON Google Play
Download on the App Store

WordPress.com
Automattic, Inc.
60 29th St. #343, San Francisco, CA 94110